

15. Про захист суспільної моралі : закон України від 20.11.2003 № 1296-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15> (дата звернення: 17.03.2019).
16. Про принципи поширення відеозаписів насильницького, жорстокого чи порнографічного змісту : рекомендація № R (89) 7 К Ради Європи від 27.04.1989 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994\\_723](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_723) (дата звернення: 17.03.2019).
17. Про участь України в Європейській культурній конвенції 1954 року : постанова Верховної Ради України від 24.02.1994 № 4030-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4030-12> (дата звернення: 17.03.2019).
18. Розенфельд Н. Віртуальний предмет злочинів, пов'язаних з порушенням авторського права і суміжних прав. *Право України*. 2008. № 5. С. 105–108.
19. Серебровский В. И. Вопросы советского авторского права / ред. П. Е. Орловский. М. : АН СССР, 1956. 283 с.
20. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві : монографія. Харків : Право, 2016. 256 с.
21. Угода стосовно припинення обігу порнографічних видань : від 04.05.1910 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_591](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_591) (дата звернення: 17.03.2019).
22. Уголовное право Украины. Общая часть : учеб. / Ю. В. Александров, В. И. Антипов, Н. В. Володько и др. ; за ред. Я. Ю. Кондратьева. Киев : Атика, 2002. 448 с.

Одержано 19.03.2019

УДК 343.35

**Артем Олександрович ХЛОПОВ,**

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

## **ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ПРИДБАННЯ, ЗБУТУ АБО ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

На сьогодні склалася складна ситуація у сфері придбання, збуту або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації (далі – СТЗ).

Однією з головних проблем є те, що Служба безпеки України, у підслідності якої перебуває зазначена категорія справ, до СТЗ відносить товари побутового призначення. Така практика призводить до порушення прав і свобод пересічних громадян та стримує науково-технічний прогрес, тим самим поглиблює відставання України в цій галузі порівняно з іншими країнами.

Внести конкретику мала Постанова Кабінетом Міністрів України від 22 вересня 2016 р. № 669 «Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації». У ній визначено, що висновок щодо належності або неналежності засобів до СТЗ надає Служба безпеки України [3].

Якщо зазначити точніше, то право на проведення судових експертиз, експертних досліджень технічних засобів на віднесення їх до СТЗ проводиться – Українським науково-дослідним інститутом спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України.

У той же час, здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 359 Кримінального кодексу України також покладається на оперативні підрозділи Служби безпеки України.

Виникає ситуація, коли одноособово за Службою безпеки України визначена виключна підслідність і надання висновку щодо належності засобів до СТЗ. Таке поєднання повноважень є порушенням права особи на справедливий судовий розгляд та принципу змагальності сторін, що закріплено на національному та міжнародному рівні.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод одним з принципів ч. 1 ст. 6 Визначає принцип «рівності можливостей», у відповідності до якого кожна з сторін під час розгляду справи повинна володіти рівними можливостями та не мати якихось вагомих переваг над опонентом. В основі даного пункту лежить принцип змагальності [5, с. 41].

У справі «Коваль проти України» Європейський суд з прав людини зазначив, що основним аспектом права на справедливий суд є те, що розгляд кримінальної справи, включаючи елементи кримінального провадження, які відносяться до процедури, повинен бути змагальним [4].

Дотримання принципу змагальності постає під сумнів, з огляду на те, що орган досудового розслідування і експерти, які наділені виключним правом робити висновок про належність засобів до СТЗ перебувають у підпорядкуванні одного органу – Служби безпеки України.

Підтвердженням цього виступають положення ч. 1 ст. 4 Закону України «Про судову експертизу», відповідно до якого гарантується існування установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду [2].

Сумніви виникають і щодо відповідності такого висновку положенням Кримінального процесуального кодексу України. Зокрема, стає неможливим реалізація ч. 2 ст. 101 КПК України, яка визначає право кожної сторони надати суду свій висновок експерта [1].

Окремо слід зупинитися на Методиці, згідно з якою проводиться експертизи, експертні дослідження технічних засобів (виробів) на їх віднесення до СТЗ. Судові експертизи (експертні дослідження) проводяться відповідно до базового нормативно-технічного документу – «Загальна методика віднесення об'єктів до спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації». Методика віднесена до документів «Для службового користування» і носить «Конфіденційний характер», тобто сторони кримінального провадження та навіть суддя, який розглядає справу позбавлені можливості ознайомитися з підставами віднесення того чи іншого засобу до СТЗ. Фактично суддя при розгляді справи має повірити «на слово», що Служба безпеки України провела слідство та експертизу, експертні дослідження відповідно до закону.

Підводячи висновки слід зазначити про потребу в удосконаленні положень законодавства у сфері незаконного придбання, збуту або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації в розрізі перегляду в доцільності грифу «Для службового користування» на Загальній методиці віднесення об'єктів до спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації та передачі права на проведення експертизи, експертних досліджень щодо СТЗ іншим незалежним експертним установам. Зазначені зміни та доповнення забезпечать дотримання прав громадян і недопущення безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності.

#### **Список бібліографічних посилань**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. Ст. 474.
2. Про судову експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.
3. Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації : постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 669. *Офіційний вісник України*. 2016. № 79. С. 41.
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Коваль проти України» : від 19.10.2006. *Офіційний вісник України*. 2007. № 25. С. 55.
5. Право на справедливий суд в рамках Європейської конвенції о защите прав человека (статья 6): руководство для юристов / под ред. Д. И. Страйстеану, Д. Ведерникова. Лондон : Lancaster House, 2008.

Одержано 20.03.2019

УДК 343.226

#### **Олександр Миколайович ХРАМЦОВ,**

доктор юридичних наук, доцент,  
професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету  
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

### **ПСИХІЧНА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ**

Захист громадської безпеки та публічного порядку повинен починатися з належного забезпечення захисту фізичної та психічної недоторканності особи. Право на недоторканність є природним правом кожної людини. Воно включає в себе право як на фізичну, так і психічну